

# O wee de journalist die zich niet conformeert

De Volkskrant, 25 januari 2003

## 1. Transnationaal Nederland

Aan de vooravond van 2003 stonden in *De Volkskrant* twee stukken met een vergelijkbare strekking. Het eerste was een column van Wansink (Forum, 7 december 2002) die, na lezing van het laatste jaarboek van het democratisch socialisme *Transnationaal Nederland* (Becker et al. 2002), tot de conclusie kwam dat dit boek niet alleen politiek en intellectueel onder de maat was, maar tevens het product was van mensen die hun brood verdienen in de 'minderhedenbusiness' en daarom genegen waren om de schaduwzijden van migratie te miskennen. Een paar weken later kwam op deze analyse een passend vervolg. Martin Sommer deed daarin een poging om een multicultureel netwerk op te sporen en vervolgens te ontrafelen (Reflex, 28 december 2002). Een multicultureel netwerk, wier leden zich onderscheiden door een politiek correcte en zonnige kijk op de maatschappelijke en economische gevolgen van internationale migratie.

De stukken van Wansink en Sommer sluiten aan bij andere journalistieke bijdragen over het falen van het Hollandse migratie- en minderhedenbeleid en de onverkwikkelijke rol daarin van sociale wetenschappers. Denk bijvoorbeeld aan het journalistieke werk van H.J. Schoo of Syb Wynia in *Elsevier Magazine* en *De Volkskrant*. In al deze bijdragen wordt in meer of mindere openlijke bewoordingen een lans gebroken voor een restrictief nationaal migratiebeleid in combinatie met een strenge assimilatiepolitiek. Die assimilatie heeft dan niet zozeer betrekking op economische integratie van migranten, maar vooral op de incorporatie van migranten in de Hollandse taal- en cultuurgemeenschap. Met graagte spreken zij over de betekenis van de natiestaat en een daarmee corresponderende nationale identiteit die meer gekoesterd zou moeten worden. Nu is aandacht voor de Hollandse cultuur en identiteit prijzenswaardig, maar de fysieke en culturele grensbewaking die de heren journalisten nu willen instellen gaat voorbij aan contemporaine migratie- en integratierealiteiten. Ik wil deze stelling nader uitwerken door aandacht te besteden aan vijf kenmerken van deze hedendaagse polderjournalistiek.

## 2. De kenmerken van de polderjournalistiek

### 1. Gerichtheid op de waan van het Binnenhof

Het eerste kenmerk is de sterke gerichtheid op de waan van het Binnenhof en het mediacircuit daar omheen. 'O wee wie een afwijkende mening heeft', zo luidde de subtitel van Sommers aanklacht tegen de makelaars in minderheden. En hij suggereert dat deze makelaars geen oog hebben voor mislukte integratie en botsende culturen. Maar wie is er nu eigenlijk bang een afwijkende mening erop na te houden? In hun analyses conformeren Wansink en Sommer zich nadrukkelijk aan de huidige politieke tijdgeest van grensbewaking, culturele assimilatie en strengere rechtshandhaving. Zij huppelen braafjes achter de Binnenhofpolitici aan met gebruikmaking van hun gemakkelijke retoriek ('de wereld na 11 september') en symbolische beleidsoplossingen, zoals het strafbaar stellen van illegaliteit.

## 2. *Geen affiniteit met vraagstukken van internationale migratie*

Een tweede kenmerk is dat zij geen affiniteit hebben met vraagstukken van internationale migratie en de multiculturele samenleving. Hans Wansink, bijvoorbeeld, mocht dan wel eens aanschuiven voor een kopje thee in huize Fortuyn (*Palazzo di Pietro*), maar hij lijkt onvoldoende de gelegenheid te baat te hebben genomen om multicultureel Rotterdam in te lopen. Dan zou hij gezien hebben dat in een stad als Rotterdam serieuze integratieproblemen bestaan, maar hij zou ook merken dat er een etnische middenklasse is ontstaan (met bijbehorende 'zwarte vlucht' naar de randsteden), dat werkloosheidscijfers onder migrantengroepen fors zijn gedaald en dat er vele succesvolle etnische ondernemers zijn gevestigd. Hij zou ook ontdekken hoe complex vraagstukken van identiteitsvorming zijn onder migranten en hoe lastig het is om een vreemdelingenbeleid te voeren dat handhaafbaar is. Er zijn nog veel meer voorbeelden te geven van zaken waar men te gemakkelijk aan voorbij gaat, zoals aan de groeiende groep kennismigranten die in Nederland werkzaam is – vaak op tijdelijke basis-, of op de toenemende pendelmigratie uit Oost- en Midden-Europa.

Deze ontwikkelingen roepen nieuwe beleidsvragen op rond toelating tot Nederland en de verzorgingsstaat. In zijn column schrijft Wansink ergens: 'De boodschap is onveranderd: het komt goed als je maar geduld hebt. Tegen migratie kan je toch niets doen, dus kun je maar beter van de nood een deugd maken: legaliseren dus.' Het is een typerend zinnetje in het huidige vreemdelingendebat. Want waarover heeft hij het nu? Over de toegenomen arbeidsmigratie in het kader van de Wet Arbeid Vreemdelingen (die is legaal)? Over de sterk afnemende asielmigratie (eveneens legaal)? Over gezinshereniging en gezinsvorming (ook legaal) of over illegale migratie? Waarschijnlijk worden migratie en illegaliteit automatisch aan elkaar gekoppeld. Deze vanzelfsprekende koppeling wordt overigens steeds vaker gemaakt in het publieke debat. De eigen 'onderbuikgevoelens' spelen de journalist hier parten en verhinderen een meer afstandelijk oordeel. Men gaat overigens ook vrij gemakkelijk voorbij aan hedendaagse juridische realiteiten. Dat is opmerkelijk omdat men enerzijds met klem wijst op de betekenis van de Nederlandse rechtsorde die universele gedragsregels voorschrijft, maar anderzijds grote moeite heeft met internationale mensenrechtenverdragen waarvan de erkenning juist kenmerkend is voor onze nationale rechtsstaat.

## 3. *Sterke focus op Nederland*

Een derde kenmerk is de sterke focus op Nederland. De wereld om ons heen lijkt niet meer te bestaan. Dat is overigens geen typisch Hollands gegeven, ook elders zien we de groeiende betekenis van lokalisme en nationalisme. Maar het is wel een interessant trekje van journalisten die zichzelf ooit op een meer kosmopolitische habitus lieten voorstaan. Dit gebrek aan internationale kennis is te betreuren. Internationale vergelijkingen zouden in ieder geval duidelijk maken dat het multiculturele drama geen typisch Hollands drama is, en dat alle rijke landen met vergelijkbare problemen kampen. Zij staan alle voor de vraag hoe arbeidsmigratie, asielmigratie en migratie in het kader van gezinsvorming en -hereniging gereguleerd dienen te worden en hoe ongewenste migratie moet worden bestreden. Internationale vergelijkingen zouden ook duidelijk maken dat gemakkelijke verwijzingen naar buitenlandse voorbeelden vaak ongefundeerd zijn. Maarten Huygen wees eind vorig jaar weer eens naar Verenigde Staten en schreef: 'In traditionele immigratielanden als de VS

en Canada komen de plichten van de immigranten voor de rechten. Eerst de vraag wat zij voor het land kunnen betekenen en vervolgens wat het land voor hen kan doen. In Europa lag dat precies andersom.' (NRC, 21-09-2002) Maar is dat nu werkelijk zo? Weet oud Amerika-correspondent Huygen wel dat bijna 75 procent van de ruim één miljoen migranten die in 2001 de VS zijn binnengekomen, zijn toegelaten op grond van gezinshereniging (ruim 63 procent) en asiel (ruim 10 procent)? 'Immigration to the United States is strongly rooted in the humanitarian principles of family reunification and refugee resettlement', schrijft Roger Kramer, directeur van de *Division of Immigration Policy and Research (Department of Labor, Washington)* in zijn recente migratierapport voor de OECD. Bijna 17 procent van de immigratie is gebaseerd op werkgelegenheidsvoorkeuren. Het zijn gegevens die niet noemenswaardig afwijken van de actuele Nederlandse cijfers.

En weet iemand als Wynia, die een nogal onproblematisch beeld heeft van de bestrijding van illegaliteit, dat de belangrijkste Amerikaanse migratiedeskundigen de scherpst bewaakte grens van de hele wereld, en wel die tussen Mexico en de Verenigde Staten, als zeer doorlaatbaar beschouwen en dat zij fysieke grensbewaking en een streng binnenlands aanhoudingsbeleid niet als het antwoord beschouwen op het tegengaan van ongewenste migratie? Onderkent oud Frankrijk-correspondent Martin Sommer wel dat een land als Frankrijk dat een cultureel assimilatiebeleid voert waar iemand als Paul Scheffer van zou dromen, veel grotere integratieproblemen kent dan een land als Nederland? Dit ondanks het feit dat de omvangrijkste migrantengroepen (Algerijnen en Marokkanen) Frans spreken. En hebben de heren wel door dat de vergelijking die de laatste tijd met Duitsland wordt gemaakt misplaatst is. In een stad als Berlijn is ruim 30 procent van de *Ausländer* werkloos (cijfers van november 2002). Het zijn aantallen die we in de grote steden van Nederland al lang niet meer kennen. Maar omdat veel journalisten dekking hebben gezocht achter de dijken, worden deze relativerende, internationale gegevens onvoldoende gebruikt.

#### 4. Weigering om kennis te nemen van wetenschappelijk onderzoek

Een vierde kenmerk van de polderjournalistiek is de geringe bereidheid om bibliotheek en boekhandel met een bezoek te vereren. In combinatie met de geringe affiniteit met de multiculturele samenleving, leidt deze houding tot onnodig veel misverstanden. Dat komt tot uitdrukking in de 'sociologische' netwerkanalyse van Sommer, waarin hij erin slaagt een netwerk bloot te leggen dat niet bestaat. Hoe doet hij dat? Door migrantenstudies van de afgelopen tien jaar te lezen? Wetenschappelijke conferenties te bezoeken of door te dringen tot 'geheime' beraadslagingen? Welnee, dat doet hij middels een enkel interviewtje, het bezoeken van een boekpresentatie, het doorbladeren van de literatuurlijst van een WRR-rapport over migratie en het traceren van de werkplek van enkele medewerkers aan het vermaledijde jaarboek *Transnationaal Nederland*.

Wat ik betreur in de analyses van Wansink en Sommer is hun onwil om over nieuwe aspecten van internationale migratie na te denken, zoals het fenomeen van transnationale bindingen, de spanning tussen nationaal en lokaal vreemdelingenbeleid en de regulering van de toenemende arbeidsmigratie. Het mag nu blijkbaar alleen gaan over islamitisch radicalisme (de wereld na 11 september) of slecht geïntegreerde allochtonen. Wat ook opvalt is de weigering om kennis te nemen van het wetenschappelijk en maatschappelijk werk van de bekritiseerde minderhedendeskundigen. Hadden ze dat wel gedaan dan was tot hen doorgedrongen dat Entzinger in het verleden heel wat mythen over migratie heeft

doorgeprikt, en dat hij begin jaren negentig (samen met Arie van der Zwan) de geestelijke vader was van 'inburgering'. De *sense of urgency* die nu wordt bepleit was in hun stukken reeds sterk aanwezig. Hun inburgeringvoorstel betrof overigens niet alleen kennis van de Nederlandse taal en samenleving, maar ook verplichte arbeidsparticipatie (zo nodig onder het minimumloon in speciale concessiebedrijven) en een ruimtelijke component (een sterke nadruk op de grote steden). Ook is het merkwaardig om te zien hoe schamper wordt gereageerd op het werk van Tesser (SCP) en Dagevos (WRR). Beiden hebben in de jaren tachtig en negentig melding moeten maken van grote onderwijsachterstanden en hoge werkloosheidscijfers onder de vier grootste minderhedengroepen, maar tonen nu ondubbelzinnig aan dat aan het einde van de jaren negentig de schoolprestaties van deze groepen (ten opzichte van Nederlandse klasgenoten) en hun arbeidspositie sterk is verbeterd. Nu hun voorheen sombere analyses wat positiever van toon worden, lijkt hen te worden verweten dat zij geen oog meer hebben voor gebrekkige integratie.

Het zou overigens ook denkbaar zijn geweest als Sommer kennis had genomen van het werk van makelaars in minderheden uit Oxford, Californië, Chicago, Harvard, Florence en Bremen of van de 'Amsterdamse School' voor sociaalwetenschappelijke onderzoek die omvangrijke onderzoeksprogramma's hebben naar de sociale en culturele gevolgen van hedendaagse, transnationale migratiebewegingen. Als hem dat te veel was geweest had hij in ieder geval de bundel *De Verborgene Stad* (Engbersen en Burgers 2001) kunnen inkijken waarin vijftien jaar van mijn eigen onderzoek in Rotterdam is gebundeld. Hij zou daaruit op kunnen maken dat eind jaren tachtig en begin jaren negentig uitvoerig is geschreven over het vraagstuk van een (etnische) onderklasse en over gevoelens van wrok en ressentiment onder bewoners van de oude stadswijken jegens allochtonen en de politiek. Hij zou ook kunnen lezen dat vanaf het midden van de jaren negentig onderzoek is verricht naar de verwevenheid van illegaliteit en criminaliteit en naar achterstandsbuurtten en onveiligheid. Meer recentelijk zijn diverse studies verschenen naar de complexe relaties tussen migratie, gebrekkige integratie en criminaliteit. Het is ironisch nu zelf te worden opgevoerd als een zorgeloze multiculturalist. Of in de Jip en Janneke-analyse van Wansink: 'multiculti=oké'. Ook is het ironisch als een ideologische zaakwaarnemer te worden opgevoerd voor het beleid. Veel van mijn onderzoek is met grote moeite gefinancierd, mede omdat beleidsbepalers er geen interesse in hadden.

##### 5. *Naïeve visie op de relatie tussen wetenschap en politiek*

Dat breng mij op het laatste punt, de relatie tussen wetenschap en politiek. Polderjournalisten gaan er te gemakkelijk vanuit dat 'minderhedenprofessoren' tot voor kort de politieke agenda bepaalden. Dat is echt te veel eer en getuigt van een wat naïeve visie op de relatie tussen wetenschap en politiek. Sommige inzichten hebben inderdaad een legitimerende rol gespeeld in het minderhedenbeleid, maar met veel andere relevante inzichten over Nederland als immigratiesamenleving, over inburgering en over de averechtse effecten van een specifiek 'minderhedenbeleid' is erg weinig gedaan. De beperkte benutting van wetenschappelijke inzichten heeft te maken met de eigen dynamiek en rationaliteit van de politiek, waarin de waan van de dag, het creëren van maatschappelijk draagvlak en consensusvorming sterk domineren. De wetenschap heeft echter ook haar eigen agenda die niet zo wereldvreemd is als Sommer en Wansink ons willen doen geloven. Gelukkig doen ook steeds meer sociale wetenschappers onderzoek naar vraagstukken van internationale migratie en integratie (het is jammer dat economen daarin wat achterblijven).

### 3. Jongens van de Kameleon

Die Hollandse onderzoeksagenda zal in de komende jaren nog immer gericht zijn op de analyse van de problematische integratie van oude en nieuwe groepen migranten in Nederland, maar zal er tegelijkertijd niet aan ontkomen om over de dijken heen te kijken als het gaat om vraagstukken van asiel- en arbeidsmigratie, identiteitsvorming, de rol van de Islam en de verhouding Europese Unie, natiestaat en verzorgingsstaat. De intellectuele leidsman van de polderjournalistiek, Paul Scheffer, mag in zijn beschouwingen over de betekenis van de Nederlandse identiteit graag refereren aan Huizinga's *Nederlands' Geestesmerk* (1935). In deze studie staat de beroemde metafoor van Nederland als een 'huis met open ramen', waardoor de Engelse zeewind en de Duitse en Franse landwind waaien. Wansink en Sommer doen echter de luiken op slot. Het zijn jongens van de Kameleon die met hun bootje het Hollandse polderlandschap bewaken en hun vingertjes in de gaatjes van de dijk willen steken opdat geen andere en nieuwe inzichten het publieke en politieke debat gaan verrijken.